Web aplikacije (WA)

Nositelj: doc. dr. sc. Nikola Tanković **Asistent**: Luka Blašković, mag. inf.

Ustanova: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet informatike u Puli

(2) Usmjeravanje na Express poslužitelju

Usmjeravanje (eng. routing) se odnosi na određivanje kako će krajnje rute koje definiramo na našoj poslužiteljskoj strani odgovarati na dolazne zahtjeve klijenata. U prošloj skripti smo već definirali osnovni primjer usmjeravanja za nekoliko GET ruta i posluživali smo statične datoteke i jednostavne JSON objekte. Danas ćete naučiti kako definirati složenije usmjeravanje kroz sve HTTP metode, koja su pravila usmjeravanja i dodatni parametri koje koristimo.

Sadržaj

- Web aplikacije (WA)
- (2) Usmjeravanje na Express poslužitelju
 - o Sadržaj
- 1. Ponavljanje
- 2. Osnovno usmjeravanje
 - 2.1 GET metoda i parametri
 - 2.2 POST metoda i slanje podataka
 - 2.2.1 Kako slati POST zahtjeve jednostavnije?
 - Vježba 1 Naručivanje više pizze ¶ ¶ ¶
 - Vježba 2 Zanima nas i adresa dostave
 - 2.3 PUT i PATCH metode
 - 2.3.1 PUT metoda
 - 2.3.2 PATCH metoda
 - 2.4 DELETE metoda
 - 2.5 Kada koristiti koju http metodu?

- 3. Router objekt i organizacija ruta
 - o 3.1 Kako koristiti Router objekt?
 - 3.2 Bolje strukturiranje aplikacije
 - Vježba 3 Strukturiranje narudžbi
- 4. Statusni kodovi u HTTP odgovorima
 - 4.1 Kako koristiti statusne kodove u Expressu?
 - Vježba 4 Korištenje statusnih kodova u pizzeriji ¶ 4 0 4
- Samostalni zadatak za Vježbu 2

1. Ponavljanje

Nastavljamo s radom na Express poslužitelju, na ovim ćemo vježbama detaljnije proučiti **usmjeravanje** i **obradu zahtjeva** u Express aplikacijama.

Usmjeravanje (*eng. routing*) se odnosi na određivanje kako će krajnje rute koje definiramo na našoj poslužiteljskoj strani odgovarati na dolazne zahtjeve klijenata. U prošloj skripti smo već definirali osnovni primjer usmjeravanja za nekoliko ruta i posluživali smo statične datoteke i JSON objekte.

Osnovna sintaksa za definiranje ruta u Express aplikacijama je sljedeća:

```
app.METHOD(PATH, HANDLER);
```

gdje je:

- app je instanca Express aplikacije
- метнор је HTTP metoda (npr. GET, POST, PUT, DELETE, itd.) koju želimo posluživati
- PATH je putanja na koju želimo reagirati (npr. /, /about , /contact , itd.)
- HANDLER je callback funkcija koja se izvršava kada se zahtjev podudara s definiranom rutom

Tako smo definirali rutu za početnu stranicu:

```
app.get('/', function (req, res) {
  res.send('Hello, world!');
});

// odnosno

app.get('/', (req, res) => {
  res.send('Hello, world!');
});
```

РАТН koji smo ovdje koristili je //, što znači da će se ova ruta pokrenuti kada korisnik posjeti početnu stranicu našeg web sjedišta.

U ovom primjeru koristili smo GET metodu, za koju smo općenito rekli da se koristi kada korisnik želi dohvatiti neki resurs s poslužitelja, bio on HTML dokument, slika, CSS datoteka, JavaScript datoteka, JSON objekt, itd.

2. Osnovno usmjeravanje

2.1 GET metoda i parametri

U prošloj smo skripti već naučili kako koristiti **GET** metodu za dohvat resursa s poslužitelja. U ovom ćemo primjeru proširiti našu aplikaciju tako da možemo dohvatiti resurs s poslužitelja na temelju **parametara** koje korisnik prenosi u URL-u.

Osnovna sintaksa za definiranje GET rute je sljedeća:

```
app.get(PATH, (req, res) => {
   // Ovdje pišemo kod koji će se izvršiti kada korisnik posjeti PATH
});
```

Primjerice, zamislimo da radimo **aplikaciju za naručivanje pizze** . Recimo da korisnik odluči pogledati koje su pizze dostupne, želimo da dohvati sve dostupne pizze definirane na našem poslužitelju. U tom slučaju, korisnik bi mogao posjetiti URL /pizze.

```
app.get('/pizze', (req, res) => {
  res.send('Ovdje su sve dostupne pizze!');
});
```

Rekli smo da možemo koristiti metodu res. json kako bismo poslali JSON objekt korisniku. U ovom slučaju, možemo poslati listu dostupnih pizza kao JSON objekt:

No prvo moramo definirati listu dostupnih pizza:

```
const pizze = [
    { id: 1, naziv: 'Margherita', cijena: 6.5 },
    { id: 2, naziv: 'Capricciosa', cijena: 8.0 },
    { id: 3, naziv: 'Quattro formaggi', cijena: 10.0 },
    { id: 4, naziv: 'Šunka sir', cijena: 7.0 },
    { id: 5, naziv: 'Vegetariana', cijena: 9.0 }
];

app.get('/pizze', (req, res) => {
    res.json(pizze);
});
```

Kada korisnik posjeti URL /pizze, dobit će JSON objekt s listom dostupnih pizza. Ako nemate instaliranu jednu od ekstenzija za web preglednik koje omogućuju pregled JSON objekata u pregledniku, JSON će vam se prikazivati kao običan tekst (*eng. raw*) bez formatiranja, što može biti nepregledno. Preporuka je preuzeti jednu od JSON Formatter ekstenzija za preglednik, npr. <u>JSON Formatter</u> za Chromium preglednike.

Što ako korisnik želi dohvatiti **samo jednu pizzu**, a ne sve? Kako ćemo definirati rutu za dohvat jedne pizze?

Možemo definirati posebnu rutu za svaku pizzu, npr. /margherita, /capricciosa, /quattro-formaggi, itd. Međutim, koliko je to rješenje pametno?

Možda bi mogli proći s ovim ako restoran ima 4-5 pizza, ili 15. Što ako restoran ima 50 pizza? ili 100?

Navedeno je primjer lošeg dizajna i nepotrebno ponavljanje koda. Umjesto toga, možemo koristiti **parametre** u URL-u kako bismo dohvatili jednu pizzu.

URL parametar je dio URL-a koji se koristi za prenošenje informacija između klijenta i poslužitelja. URL parametri se definiraju u URL-u s prefiksom :

Primjerice, ako možemo definirati rutu /pizze/:id koja će dohvatiti pizzu s određenim id parametrom:

```
app.get('/pizze/:id', (req, res) => {
  res.json(pizze);
});
```

Kako bi sad dohvatili određenu pizzu, moramo poslati zahtjev u obliku /pizze/1, /pizze/2, /pizze/3, itd. Nećemo navoditi eksplicitno "id" u URL-U, već nam služi kao svojevrsni **placeholder**.

Pošaljite zahtjev na /pizze/1 i provjerite rezultat.

Zašto nismo dobili dobili podatke samo za jednu pizzu iako smo poslali id parametar?

▶ Spoiler alert! Odgovor na pitanje

Idemo sada definirati logiku koja će dohvatiti samo jednu pizzu na temelju id parametra. Za početak, stvari možemo odraditi na "ručni" način, tj. prolaskom kroz sve dostupne pizze i pronalaskom one koja ima traženi id.

id iz URL-a je tipa string i možemo ga jednostavno dohvatiti pomoću reg.params objekta.

```
app.get('/pizze/:id', (req, res) => {
  const id_pizza = req.params.id; // dohvaćamo id parametar iz URL-a

  for (pizza of pizze) {
    if (pizza.id == id_pizza) {
        // ako smo pronašli podudaranje u id-u
        res.json(pizza); // vrati objekt pizze kao rezultat
    }
  }
});
```

Sada kada pošaljemo zahtjev na /pizze/1, dobit ćemo JSON objekt s podacima o pizzi s id-om 1, odnosno Margheriti.

```
curl -X GET http://localhost:3000/pizze/1
```

Rezultat:

```
{
  "id": 1,
  "naziv": "Margherita",
  "cijena": 6.5
}
```

Naš endpoint /pizze funkcionira i dalje i možemo ga pozvati bez parametara:

```
curl -X GET http://localhost:3000/pizze
```

Rezultat:

```
[
 {
   "id": 1,
   "naziv": "Margherita",
    "cijena": 6.5
 },
   "id": 2,
    "naziv": "Capricciosa",
   "cijena": 8
 },
 {
    "id": 3,
   "naziv": "Quattro formaggi",
    "cijena": 10
 },
  {
    "id": 4,
   "naziv": "Šunka sir",
    "cijena": 7
 },
   "id": 5,
    "naziv": "Vegetariana",
    "cijena": 9
  }
]
```

Kod možemo pojednostaviti korištenjem metode find koja će nam vratiti prvi element koji zadovoljava uvjet:

```
app.get('/pizze/:id', (req, res) => {
  const id_pizza = req.params.id; // dohvaćamo id parametar iz URL-a

  const pizza = pizze.find(pizza => pizza.id == id_pizza); // pronalazimo pizzu s traženim
  id-em

  res.json(pizza);
});
```

Što ako korisnik pošalje zahtjev za pizzu koja ne postoji? Kako ćemo riješiti taj slučaj? 👑

▶ Spoiler alert! Odgovor na pitanje

```
app.get('/pizze/:id', (req, res) => {
  const id_pizza = req.params.id; // dohvaćamo id parametar iz URL-a

  const pizza = pizze.find(pizza => pizza.id == id_pizza);

if (pizza) {
    // ako je pronađeno podudaranje, vratimo pizza objekt
    res.json(pizza);
} else {
    // ako je rezultat undefined, vratimo poruku da pizza ne postoji
    res.json({ message: 'Pizza s traženim ID-em ne postoji.' });
}
});
```

Sada kada pošaljemo zahtjev na /pizze/6, dobit ćemo poruku da pizza s traženim ID-em ne postoji.

```
curl -X GET http://localhost:3000/pizze/6
```

Rezultat:

```
{
    "message": "Pizza s traženim ID-em ne postoji."
}
```

Što ako korisnik pošalje zahtjev na /pizze/vegetariana? Kako ćemo riješiti taj slučaj? 😬

▶ Spoiler alert! Odgovor na pitanje

Možemo koristiti metodu isnan (is Not a Number) kako bismo provjerili je li id parametar broj:

```
app.get('/pizze/:id', (req, res) => {
  const id_pizza = req.params.id;

if (isNaN(id_pizza)) {
    // provjeravamo je li id_pizza "Not a Number"
    res.json({ message: 'Proslijedili ste parametar id koji nije broj!' });
```

```
return;
}

const pizza = pizze.find(pizza => pizza.id == id_pizza);

if (pizza) {
   res.json(pizza);
} else {
   res.json({ message: 'Pizza s traženim ID-em ne postoji.' });
}
});
```

2.2 POST metoda i slanje podataka

Do sada smo koristili GET metodu za dohvat resursa s poslužitelja. Sada ćemo naučiti kako koristiti Post metodu za slanje podataka na poslužitelj.

POST metoda se koristi kada korisnik želi poslati podatke na poslužitelj, npr. kada korisnik želi **izraditi novi resurs na poslužitelju**, a podaci se šalju u **tijelu zahtjeva** (*eng. request body*).

Osnovna sintaksa za definiranje POST rute je sljedeća:

```
app.post(PATH, (req, res) => {
   // Ovdje pišemo kod koji će se izvršiti kada korisnik pošalje POST zahtjev na PATH
});
```

Vratimo se na primjer aplikacije za naručivanje pizze. Zamislimo da korisnik želi **naručiti pizzu**. Kako bismo omogućili korisniku da naruči pizzu, moramo definirati POST rutu koja će omogućiti korisniku da nekako pošalje podatke o narudžbi na poslužitelj.

Idemo napisati kostur POST rute za naručivanje pizze:

```
app.post('/naruci', (req, res) => {
   // Ovdje ćemo napisati logiku za naručivanje pizze
});
```

Ako otvorite ovu rutu u pregledniku, dobit ćete poruku "Cannot GET /naruci". To je zato što smo definirali POST rutu, a pokušavamo je otvoriti u pregledniku, što će automatski poslati GET zahtjev!

Možemo dodati jednostavnu poruku koja će korisniku reći da je narudžba uspješno zaprimljena:

```
app.post('/naruci', (req, res) => {
  res.send('Vaša narudžba je uspješno zaprimljena!');
});
```

Zahtjev možemo poslati kroz terminal aplikaciju curl koju smo koristili u prethodnim primjerima:

```
curl -X POST http://localhost:3000/naruci
```

Kako možemo poslati podatke o narudžbi kroz POST HTTP zahtjev? 🤔

Hoćemo li to raditi kroz parametre u URL-u?

```
//?
app.post('/naruci/:id', (req, res) => {
  res.send(`Zaprimio sam narudžbu za pizzu ${req.params.id}`);
});
```

▶ Spoiler alert! Odgovor na pitanje

Kako bismo poslali veličinu pizze koju želimo naručiti?

```
// ?
app.post('/naruci/:id/:velicina', (req, res) => {
  res.send(`Zaprimio sam narudžbu za ${req.params.velicina} pizza ${req.params.id}`);
});
```

Dva isječka koda iznad primjeri su jako loše prakse. Zašto?

- **URL parametri su javno vidljivi** i mogu sadržavati osjetljive informacije (kako ćemo poslati podatke o plaćanju?)
- Kod postaje nečitljiv i teško održiv
- Nije skalabilno (što ako želimo poslati još više podataka? Ili više pizza?! 🍕 🍕 📢
- Nije standardizirano (kako ćemo znati koji parametar odgovara kojem podatku?)

Dakle, rekli smo da podatke šaljemo u tijelu zahtjeva (eng. request body). Kako ćemo to napraviti?

U prvoj skripti smo već naučili da podaci koji se šalju u tijelu zahtjeva mogu biti u različitim formatima, npr. JSON, XML, HTML, itd. Mi ćemo u pravilu slati podatke u **JSON** formatu.

Međutim, u našem web pregledniku nemamo mogućnost slanja POST zahtjeva s tijelom zahtjeva kada direktno pristupamo URL-u neke rute poslužitelja. Možemo poslati kroz naš curl alat s opcijom -d:

```
curl -X POST http://localhost:3000/naruci -d '{"pizza": "Margherita", "velicina":
    "srednja"}'
```

Kako ćemo sada u našoj Express aplikaciji dohvatiti podatke koje je korisnik poslao u tijelu zahtjeva?

Podaci koje korisnik šalje u tijelu zahtjeva se nalaze u reg.body objektu.

Primjer:

```
app.post('/naruci', (req, res) => {
  const narudzba = req.body;
  console.log('Primljeni podaci:', narudzba);
  res.send('Vaša narudžba je uspješno zaprimljena!');
});
```

Primijetit ćete da će se u konzoli ispisati poruka "Primljeni podaci: undefined". Razlog zašto se ne ispisuju podaci je taj što Express ne zna kako parsirati podatke u tijelu zahtjeva. Da bismo to omogućili, moramo koristiti **middleware** koji će parsirati podatke u tijelu zahtjeva. O middleware funkcijama više u sljedećim lekcijama, međutim za sada ćemo koristiti ugrađeni middleware express.json() koji će parsirati podatke u JSON formatu.

Jednostavno dodajemo na početku naše aplikacije, nakon definiranja instance aplikacije:

```
app.use(express.json());
```

Pokušajte ponovo. Vidjet ćete da podaci i dalje ne dolaze kada šaljemo kroz curl. Razlog je taj što curl ne šalje podatke u JSON formatu po *defaultu*, već to moramo specificirati u **zaglavlju** našeg HTTP zahtjeva.

Zaglavlja možemo specificirati pomoću opcije -H, a dodat ćemo zaglavlje content-Type: application/json:

```
curl -X POST http://localhost:3000/naruci -H "Content-Type: application/json" -d
'{"pizza": "Margherita", "velicina": "srednja"}'
```

Ako ste upisali točno naredbu, trebali biste vidjeti ispis u konzoli:

```
Primljeni podaci: { pizza: 'Margherita', velicina: 'srednja' }
```

Sada kada imamo podatke o narudžbi, možemo ih koristiti u našoj aplikaciji. Na primjer, možemo poslati korisniku poruku s informacijama o narudžbi:

```
app.post('/naruci', (req, res) => {
  const narudzba = req.body;
  console.log('Primljeni podaci:', narudzba);
  res.send(`Vaša narudžba za ${narudzba.pizza} (${narudzba.velicina}) je uspješno
  zaprimljena!`);
});
```

Što ako korisnik ne pošalje podatke o pizzi ili veličini pizze? Kako ćemo riješiti taj slučaj? 🤔

Možemo izvući ključeve JavaScript objekta kroz metodu object.keys i provjeriti jesu li svi ključevi prisutni:

```
app.post('/naruci', (req, res) => {
  const narudzba = req.body;
  const kljucevi = Object.keys(narudzba);

if (!(kljucevi.includes('pizza') && kljucevi.includes('velicina'))) {
    res.send('Niste poslali sve potrebne podatke za narudžbu!');
    return;
}

res.send('Vaša narudžba za ${narudzba.pizza} (${narudzba.velicina}) je uspješno
zaprimljena!');
});
```

Sada kada pošaljemo zahtjev bez podataka:

```
curl -X POST http://localhost:3000/naruci -H "Content-Type: application/json" -d '{}'
```

Ili s pogrešnim podacima:

```
curl -X POST http://localhost:3000/naruci -H "Content-Type: application/json" -d
'{"pizza": "Margherita", "cijena": 6.5}'
```

2.2.1 Kako slati POST zahtjeve jednostavnije?

Kako ne bismo morali svaki put pisati curl naredbe za slanje POST zahtjeva, možemo koristiti alate koji nam omogućuje puno jednostavnije slanje HTTP zahtjeva s tijelom zahtjeva, zaglavljima i drugim opcijama.

Jedan od takvih alata je <u>Postman</u>, koji je dostupan za sve platforme i omogućuje nam jednostavno slanje HTTP zahtjeva, testiranje API-ja, automatsko generiranje dokumentacije, itd.

Preuzmite Postman s <u>ovog linka</u>. Potrebno je izraditi račun, ali je besplatan za korištenje.

Jednom kada se prijavite, morate napraviti novi radni prostor (*workspace*). Kliknite na New Workspace i unesite naziv radnog prostora. Možete ga nazvati Web aplikacije – Vježbe.

Odaberite '+' i dodajte novu kolekciju koju možete nazvati wa2 te dodajte novi zahtjev u kolekciju odabirom "Add a request". Nazovite zahtjev Jelovnik i odaberite GET zahtjev (po defaultu je GET).

Vidjet ćete razno-razne opcije koje možete koristiti za slanje zahtjeva, kao što su **URL**, **HTTP metoda**, **zaglavlja**, **tijelo zahtjeva**, **autorizacija** itd.

Uočite da se unutar zaglavlja već nalazi postavljeno čak 7 različitih zaglavlja, dakle Postman automatski postavlja neka zaglavlja za nas.

Pošaljite zahtjev na endpoint /pizze i vidjet ćete rezultat u obliku JSON objekta s dostupnim pizzama. Morate unijeti puni URL u formatu:

```
http://localhost:3000/pizze
```

Ako je sve OK, ispod će vam se prikazati JSON objekt unutar **Body** sekcije, ali možete vidjeti i **zaglavlja koja su došla s odgovorom**.

Postoji puno alternative Postmanu, npr. <u>Insomnia</u>, <u>Paw</u>, <u>Thunder Client</u>, <u>HTTPie</u>, od kojih se neki izvode na webu, a neki lokalno na računalu.

Zgodno je preuzeti i **Thunder Client** koji je dostupan kao ekstenzija za Visual Studio Code.

Otvorite Thunder Client ekstenziju i odaberite New Request. Unesite URL http://localhost:3000/pizze i odaberite metodu GET. Kliknite na send Request i vidjet ćete isti rezultat kao i u Postmanu.

POST zahtjev možete poslati na isti način, samo odaberite metodu POST i unesite URL http://localhost:3000/naruci. U tijelo zahtjeva unesite JSON objekt s podacima o narudžbi:

```
{
   "pizza": "Capricciosa",
   "velicina": "jumbo"
}
```

Trebali biste dobiti poruku: Vaša narudžba za Capricciosa (jumbo) je uspješno zaprimljena!.

Vježba 1 - Naručivanje više pizze 🍕 🍕

Nadogradite Express poslužitelj na način da pohranjujete podatke o narudžbama "in-memory", odnosno u varijablu koja će se resetirati svaki put kada se poslužitelj ponovno pokrene.

Nadogradite POST rutu /naruci tako da očekuje od korisnika **polje objekata** s podacima o narudžbi. Svaki objekt mora sadržavati ključeve pizza, velicina i kolicina.

Ako neki od ključeva nedostaje, vratite korisniku poruku da nije poslao sve potrebne podatke.

Provjerite je li korisnik naručio pizzu koja postoji u vašem jelovniku. Ako korisnik naruči pizzu koja ne postoji, vratite korisniku poruku da jedna ili više pizza koju je naručio ne postoji

Ako korisnik pošalje podatke u ispravnom formatu, dodajte narudžbu u listu narudžbi i vratite korisniku poruku da je narudžba za pizze (izlistajte naručene nazive pizza) uspješno zaprimljena.

Vježba 2 - Zanima nas i adresa dostave 🚐🏠

Nadogradite POST rutu /naruci tako da očekuje od korisnika dodatne podatke o narudžbi, kao što su prezime, adresa i broj_telefona.

Na jednak način kao u vježbi 1, provjerite jesu li svi potrebni podaci poslani i jesu li sve pizze koje je korisnik naručio prisutne u vašem jelovniku.

Primjer JSON objekta koji se šalje:

Ako korisnik pošalje podatke u ispravnom formatu, dodajte narudžbu u listu narudžbi i vratite korisniku Json poruku sa sljedećim podacima:

```
message: "Vaša narudžba za pizza_1_naziv (pizza_1_velicina) i pizza_2_naziv (pizza_2_naziv) je uspješno zaprimljena!", prezime: "Perić", adresa: "Alda Negrija 6", ukupna_cijena: izračunajte ukupnu cijenu narudžbe
```

2.3 PUT i PATCH metode

Sljedeće metode koje ćemo naučiti su PUT i PATCH metode. Obe metode se koriste za **ažuriranje resursa** na poslužitelju. Međutim, razlika između njih je u tome što PUT metoda **zamjenjuje cijeli resurs** novim podacima, dok PATCH metoda **ažurira samo određene dijelove resursa**.

2.3.1 PUT metoda

Krenimo s metodom PUT. Zahtjev s ovom HTTP metodom se koristi za ažuriranje cijelog resursa na poslužitelju. Kada klijent pošalje ovakav zahtjev, želi zamijeniti cijeli resurs novim podacima koje šalje u **tijelu zahtjeva**.

Ključni elementi:

- zamjenjuje cijeli resurs: Kada šaljete PUT zahtjev, poslužitelj očekuje da ćete uključiti sve informacije za taj resurs, čak i onda kada želite zamijeniti samo manji dio resursa (npr. nekoliko polja u objektu).
- može se koristiti za stvaranje novog resursa: Ako šaljete PUT zahtjev s podacima o resursu koji ne postoji, ovaj zahtjev se može koristiti za stvaranje novog resursa. Zašto? Zato što se u URI navodi identifikator resursa.

Primjer: Recimo da želite ažurirati podatke o pizzi s id om 1. Slanjem PUT zahtjeva na /pizze/1 poslužitelj očekuje da ćete poslati sve podatke o pizzi, uključujući id, naziv, cijena, itd.

```
const pizze = [
  { id: 1, naziv: 'Margherita', cijena: 6.5 },
  { id: 2, naziv: 'Capricciosa', cijena: 8.0 },
  { id: 3, naziv: 'Quattro formaggi', cijena: 10.0 },
  { id: 4, naziv: 'Šunka sir', cijena: 7.0 },
  { id: 5, naziv: 'Vegetariana', cijena: 9.0 }
];
```

Zahtjev bi dakle izgledao ovako:

```
curl -X PUT http://localhost:3000/pizze/1 -H "Content-Type: application/json" -d '{"id":
1, "naziv": "Margherita", "cijena": 7.0}'
```

Primijetite da smo ažurirali samo cijenu Margherite, ali smo morali poslati sve podatke o pizzi.

Rekli smo da možemo koristiti put metodu i za stvaranje novog resursa, s obzirom da se u uri navodi identifikator resursa, a u tijelu zahtjeva šaljemo sve podatke o resursu.

Primjer:

```
curl -X PUT http://localhost:3000/pizze/6 -H "Content-Type: application/json" -d '{"id":
6, "naziv": "Quattro stagioni", "cijena": 8.0}'
```

Ako možemo koristiti put metodu za stvaranje novog resursa, zašto onda koristimo post metodu? 👑

U pravilu želimo koristiti POST metodu za stvaranje novog resursa. Zašto? Iako je moguće koristiti PUT metodu, primijetite da smo morali poslati sve podatke o resursu, uključujući id. Ako korisnik šalje podatke o resursu, ne bi trebao znati id resursa, već bi ga trebao generirati poslužitelj.

Kako bi izgledao Post zahtjev za dodavanje nove pizze u naš jelovnik? Uočite da ne šaljemo id pizze, već samo naziv i cijenu. Također pogledajte uri zahtjeva.

```
curl -X POST http://localhost:3000/pizze -H "Content-Type: application/json" -d '{"naziv":
"Quattro stagioni", "cijena": 8.0}'
```

U Expressu možemo jednostavno definirati PUT rutu sljedećom sintaksom:

```
app.put(PATH, (req, res) => {
 // Ovdje pišemo kod koji će se izvršiti kada korisnik pošalje PUT zahtjev na PATH
});
```

Dakle sintaksa je ista kao i za GET i POST rute, samo što koristimo app.put umjesto app.get ili app.post.

Primjer metode Put za ažuriranje podataka o pizzi:

```
app.put('/pizze/:id', (req, res) => {
  const id_pizza = req.params.id;
  const nova_pizza = req.body;
  nova_pizza.id = id_pizza; // dodajemo id pizze u objekt, u slučaju da ga klijent nije
  poslao u tijelu zahtjeva

const index = pizze.findIndex(pizza => pizza.id == id_pizza);

if (index !== -1) {
    pizze[index] = nova_pizza;
    res.json(pizze[index]);
  } else {
    res.json({ message: 'Pizza s traženim ID-em ne postoji.' });
  }
});
```

2.3.2 PATCH metoda

ратсн metoda se koristi za **ažuriranje dijelova resursa** na poslužitelju. Za razliku od рит metode koja zamjenjuje cijeli resurs, ратсн metoda se koristi kada želimo ažurirati samo **određene dijelove resursa**.

Primjer: Ako želimo ažurirati samo cijenu pizze s id -om 1, koristit ćemo PATCH metodu:

```
curl -X PATCH http://localhost:3000/pizze/1 -H "Content-Type: application/json" -d
'{"cijena": 7.0}'
```

Metodu РАТСН ne želimo koristiti za stvaranje novog resursa, jer ne želimo stvoriti resurs s nepotpunim podacima. Primjerice, ako korisnik pošalje РАТСН zahtjev na /pizze/6, a zaboravi poslati naziv pizze, ne želimo stvoriti novu pizzu s nepotpunim podacima.

U Expressu možemo definirati PATCH rutu na sljedeći način:

```
app.patch(PATH, (req, res) => {
   // Ovdje pišemo kod koji će se izvršiti kada korisnik pošalje PATCH zahtjev na PATH
});
```

Primjer metode PATCH za ažuriranje podataka o pizzi:

```
app.patch('/pizze/:id', (req, res) => {
  const id_pizza = req.params.id;
  const nova_pizza = req.body;

const index = pizze.findIndex(pizza => pizza.id == id_pizza);

if (index !== -1) {
  for (const key in nova_pizza) {
    pizze[index][key] = nova_pizza[key];
  }

// ili
```

```
// pizze[index] = { ...pizze[index], ...nova_pizza }; // spread operator

res.json(pizze[index]);
} else {
 res.json({ message: 'Pizza s traženim ID-em ne postoji.' });
}
});
```

2.4 DELETE metoda

Metoda **DELETE** se koristi za **brisanje resursa** na poslužitelju. Kada klijent pošalje ovakav zahtjev, poslužitelj briše resurs s identifikatorom koji je naveden u **URI** zahtjeva.

Primjer: Ako želimo obrisati pizzu s id-om 1, koristit ćemo DELETE metodu:

```
curl -X DELETE http://localhost:3000/pizze/1
```

U Expressu možemo definirati DELETE rutu na sljedeći način:

```
app.delete(PATH, (req, res) => {
   // Ovdje pišemo kod koji će se izvršiti kada korisnik pošalje DELETE zahtjev na PATH
});
```

Primjer metode DELETE za brisanje podataka o pizzi:

```
app.delete('/pizze/:id', (req, res) => {
  const id_pizza = req.params.id;

const index = pizze.findIndex(pizza => pizza.id == id_pizza);

if (index !== -1) {
    pizze.splice(index, 1);
    res.json({ message: 'Pizza uspješno obrisana.' });
} else {
    res.json({ message: 'Pizza s traženim ID-em ne postoji.' });
}
});
```

2.5 Kada koristiti koju HTTP metodu?

Naučili smo kako koristiti sljedeće HTTP metode:

- GET dohvati resurs (npr. GET /pizze ili GET /pizze/1 ili GET /narudzbe)
- POST stvori novi resurs (npr. POST /pizze ili POST /narudzbe ili POST /login s podacima za autentifikaciju)
- PUT zamijeni cijeli resurs (npr. PUT /pizze/1 ili PUT /korisnici/1 s cijelim podacima o resursu)
- PATCH ažuriraj dio resursa (npr. PATCH /pizze/1 ili PATCH /korisnici/1 s parcijalnim podacima o resursu)

• DELETE - obriši resurs (npr. DELETE /pizze/1 ili DELETE /korisnici/1 bez tijela zahtjeva)

Postoje još metode koje nismo spomenuli, kao što su HEAD, OPTIONS, TRACE, CONNECT itd. Međutim, ove metode su manje uobičajene i koriste se u specifičnim situacijama. Vi ih ne morate znati koristiti.

Iako je moguće koristiti bilo koju metodu za gotovo bilo koju akciju, ipak postoje pravila i dobre prakse koje se koriste u razvoju web aplikacija. Evo nekoliko smjernica:

- **GET** metodu koristimo za dohvat resursa s poslužitelja. Ova metoda ne bi trebala imati nikakve druge efekte osim dohvata podataka. Primjerice, ako korisnik posjeti URL u pregledniku, očekujemo da će dobiti odgovor s podacima, ali ne očekujemo da će se nešto promijeniti na poslužitelju (npr. ažurirati podaci u bazi podataka).
- **POST** metodu koristimo za stvaranje novog resursa na poslužitelju. Ova metoda se koristi kada korisnik želi poslati podatke na poslužitelj, npr. kada korisnik želi stvoriti novu pizzu u našem jelovniku. Međutim, metodu koristimo i za druge akcije, poput autentifikacije korisnika kada korisnik želi u tijelu zahtjeva poslati korisničko ime i lozinku (prisjetimo se da je kod GET zahtjeva sve vidljivo u URL-u).
- **PUT** metodu koristimo za zamjenu cijelog resursa novim podacima. Ova metoda se koristi kada korisnik želi zamijeniti cijeli resurs novim podacima. Primjerice, kada korisnik želi ažurirati podatke o pizzi, ali mora poslati sve podatke o pizzi, uključujući id pa i one podatke koji se ne mijenjaju.
- PATCH metodu koristimo za ažuriranje dijelova resursa. Ova metoda se koristi kada korisnik želi ažurirati samo određene dijelove resursa. Primjerice, kada korisnik želi ažurirati samo cijenu pizze, a ne i naziv pizze.
- **DELETE** metodu koristimo za brisanje resursa. Ova metoda se koristi kada korisnik želi obrisati resurs s poslužitelja. Primjerice, kada korisnik želi obrisati pizzu iz našeg jelovnika.

3. Router objekt i organizacija ruta

Prilikom razvoja ozbiljnijeg poslužitelja, vjerojatno ćemo morati definirati mnoštvo različitih ruta. Možemo vidjeti da naša index.js datoteka postaje sve veća i veća kako dodajemo nove rute.

Na primjer, za jednostavno dohvaćanje pizze i pizze po ID-u, potrebne su nam dvije rute:

```
app.get('/pizze', (req, res) => {
    // implementacija
});

app.get('/pizze/:id', (req, res) => {
    // implementacija
});
```

Što ako imamo još više ruta? Na primjer, rute za naručivanje pizze, ažuriranje podataka o pizzi, brisanje pizze, itd. Naša datoteka index.js postaje sve veća i teže ju je održavati.

Kako bismo olakšali organizaciju koda, poželjno je koristiti Router objekt koji nam omogućuje grupiranje ruta i definiranje ruta u zasebnim datotekama.

Router objekt jedna je od ključnih komponenti Expressa koja nam omogućuje grupiranje srodnih ruta. Na primjer, sve rute vezane uz pizze možemo grupirati u jedan Router objekt, ili sve rute vezane uz korisnike u drugi Router objekt.

3.1 Kako koristiti Router objekt?

Naš trenutni poslužitelj sastoji se od sljedećih datoteka:

```
.
|-- index.js
|-- node_modules
|-- package-lock.json
|-- package.json
```

Praktično je organizirati naše rute u zasebne datoteke. Na primjer, možemo imati datoteku pizze.js u kojoj ćemo definirati sve rute vezane uz pizze, ili datoteku narudzbe.js gdje ćemo definirati sve rute vezane uz narudžbe.

Dodatno, te datoteke možemo pohraniti u zajednički direktorij routes ili router.

Dodajmo direktorij routes u naš projekt i datoteku pizze.js unutar tog direktorija:

```
index.js
index.j
```

Unutar pizze.js datoteke moramo uključiti ponovo Express modul, ali i definirati Router objekt:

```
const express = require('express');
const router = express.Router();
```

Kako bi naš Router objekt bio dostupan u index.js datoteci, moramo ga izvesti:

```
const express = require('express');
const router = express.Router();

module.exports = router;
```

Međutim, dok nismo napisali puno koda, nije loše da se napokon prebacimo na novu ES6 sintaksu koju ste vjerojatno već pisali u VUE.js aplikacijama. **ECMAScript** (JavaScript ES) je standardizacija JavaScripta, a **ES6** je šesta verzija standarda koja je donijela puno novih značajki, uključujući i modernu sintaksu za organizaciju i strukturiranje modula.

U ES6 sintaksi, umjesto module.exports koristimo export default:

export default sintaksa omogućava nam izvoz jednog objekta, funkcije ili varijable iz modula. Kada koristimo export default, možemo uvesti taj objekt, funkciju ili varijablu u drugom modulu koristeći import sintaksu bez vitičastih zagrada (odnosno bez navođenja imena objekta kojeg uvozimo).

Prije svega, moramo ažurirati našu package.json datoteku kako bismo koristili ES6 sintaksu. Dodajte sljedeći redak u package.json datoteku:

```
"type": "module",
```

Sada možemo koristiti ES6 sintaksu u našem projektu. Idemo prvo ispraviti index.js datoteku.

U index.js datoteci, umjesto require koristimo import sintaksu:

```
import object from 'module'; // umjesto const object = require('module');

// odnosno
import express from 'express'; // umjesto const express = require('express');
```

Ako imamo više izvoza iz jednog modula, možemo ih uvesti koristeći vitičaste zagrade:

```
import { object1, object2 } from 'module'; // umjesto const { object1, object2 } =
require('module');
```

Vratimo se na pizze.js, gdje ćemo također koristiti ES6 sintaksu:

```
import express from 'express';
const router = express.Router();
export default router;
```

Kako ovaj Router objekt možemo zamisliti kao malu aplikaciju unutar naše glavne aplikacije, možemo dodati rute na isti način kao što smo to radili u index.js datoteci, ali ćemo umjesto app koristiti router:

Dodat ćemo rutu za dohvat svih pizza:

```
import express from 'express';
const router = express.Router();

const pizze = [
    { id: 1, naziv: 'Margerita', cijena: 7.0 },
    { id: 2, naziv: 'Capricciosa', cijena: 9.0 },
    { id: 3, naziv: 'Šunka sir', cijena: 8.0 },
    { id: 4, naziv: 'Vegetariana', cijena: 12.0 },
    { id: 5, naziv: 'Quattro formaggi', cijena: 15.0 }
];

router.get('/', (req, res) => {
    // ruta za dohvat svih pizza, pišemo router.get umjesto app.get
```

```
res.json(pizze);
});
export default router;
```

Na isti način kopirajte i rutu za dohvat pizze po ID-u.

Jednom kad to imamo, možemo uvesti Router objekt u našu index.js datoteku s proizvoljnim imenom:

```
import pizzeRouter from './routes/pizze.js';
```

Zatim samo moramo reći našoj aplikaciji da koristi taj Router objekt:

```
app.use(pizzeRouter);
```

To je to! Testirajte dohvaćanje svih pizza i pizze po ID-u koristeći Postman ili Thunder Client.

3.2 Bolje strukturiranje aplikacije

Kako bismo još bolje strukturirali naš poslužitelj, možemo napraviti još nekoliko stvari.

Prvo, kopirajmo preostale /pizze rute iz index.js datoteke u pizze.js datoteku.

Dakle, u pizze.js datoteci imamo sljedeće rute:

```
router.get('/pizze');
router.get('/pizze/:id');
router.put('/pizze/:id');
router.patch('/pizze/:id');
app.delete('/pizze/:id');
```

Što je redundantno u ovim rutama? 🤥

▶ Spoiler alert! Odgovor na pitanje

To ćemo definirati u index.js datoteci kada koristimo pizzeRouter:

```
app.use('/pizze', pizzeRouter);
```

Sada naše rute u pizze.js datoteci mijenjamo na sljedeći način:

```
router.get('/');
router.get('/:id');
router.put('/:id');
router.patch('/:id');
router.delete('/:id');
```

Vježba 3 - Strukturiranje narudžbi 🔽 🦪

Strukturirajte narudžbe na jednak način kao što smo to napravili za pizze. Definirajte narudzbe. js datoteku unutar routes direktorija i prebacite polje narudžbi i sve rute vezane uz narudžbe u tu datoteku.

Kako se radi o resursu narudzbe, prefiks /narudzbe dodajte samo jednom, na početku svih ruta. Dakle URI za dodavanje narudžbe trebao bi izgledati ovako: /narudzbe, a ne /narudzbe/naruci ili samo /naruci.

Kada završite, uvezite narudzbeRouter u index.js datoteku i koristite ga u aplikaciji. Vaša index.js datoteka trebala bi izgledati ovako:

```
import express from 'express';
import pizzeRouter from './routes/pizze.js';
import narudzbeRouter from './routes/narudzbe.js';

const app = express();

const PORT = 3000;

app.use(express.json());

app.use('/pizze', pizzeRouter);
app.use('/narudzbe', narudzbeRouter);

app.listen(PORT, error => {
   if (error) {
      console.error(`Greška prilikom pokretanja poslužitelja: ${error.message}`);
   } else {
      console.log(`Server dela na http://localhost:${PORT}`);
   }
});
```

4. Statusni kodovi u HTTP odgovorima

Statusni kodovi (*eng. HTTP status codes*) su brojevi koji se koriste u **HTTP odgovorima** kako bi klijentu dali informaciju u kojem je stanju zahtjev koji je poslao. Drugim riječima, ako klijent pošalje zahtjev koji rezultira greškom, poslužitelj uz odgovarajuću poruku vraća i statusni kod koji označava vrstu greške.

Ako se podsjetimo statusnih kodova iz prve skripte, rekli smo da ih možemo podijeliti u sljedeće kategorije:

- 1xx (100 199) Informacijski odgovori (eng. *Informational responses*): Poslužitelj je primio zahtjev te ga i dalje obrađuje
- 2xx (200 299) Odgovori uspjeha (*eng. Successful responses*): Zahtjev klijenta uspješno primljen i obrađen
- 3xx (300 399) Odgovori preusmjeravanja (*eng. Redirection messages*): Ova skupina kodova govori klijentu da mora poduzeti dodatne radnje kako bi dovršio zahtjev
- 4xx (400 499) Greške na strani klijenta (*eng. Client error responses*): Sadrži statusne kodove koji se odnose na greške nastale na klijentskoj strani
- 5xx (500 599) Greške na strani poslužitelja (*eng. Server error responses*): Sadrži statusne kodove koji se odnose na greške nastale na poslužiteljskoj strani

Statusni kodovi neizbježan su dio svakog HTTP standarda, a njihovom primjenom standardiziramo komunikaciju između klijenta i poslužitelja. Na taj način, klijent može interpretirati odgovor poslužitelja i ovisno o statusnom kodu poduzeti odgovarajuće radnje.

Na primjer, ako pošaljemo klijentu JSON poruku message: "Pizza nije pronađena" ili message: "Greška prilikom obrade narudžbe", potrebno je posebno tumačiti te poruke na klijentskoj strani. Međutim, to ne želimo raditi, jer bi svaki programer mogao interpretirati poruke na svoj način.

Statusni kodovi su standardizirani i svaki statusni kod ima svoje značenje. Na primjer, statusni kod 404 označava da resurs nije pronađen (prvi slučaj), dok statusni kod 500 označava općenitu grešku na poslužitelju (drugi slučaj).

4.1 Kako koristiti statusne kodove u Expressu?

U Expressu možemo slati statusne kodove u odgovorima koristeći res.status() metodu. Ova metoda postavlja statusni kod odgovora na poslužitelju.

Primjer postavljanja statusnog koda 200 (OK) u odgovoru:

```
app.get('/pizze', (req, res) => {
  res.status(200); // postavljanje statusnog koda 200 koji označava uspješan odgovor (OK)
});
```

Na metodu res.status() možemo nadovezati metodu res.send() ili res.json() kako bismo poslali podatkovni odgovor klijentu:

```
app.get('/pizze', (req, res) => {
  res.status(200).json(pizze); // poslati sve pizze kao JSON odgovor s statusnim kodom 200
});
```

Što ako **poslužitelj** ne može pronaći resurs **koji je korisnik zatražio**? U tom slučaju, možemo poslati statusni kod 404 (*Not Found*):

```
app.get('/pizze/:id', (req, res) => {
  const id_pizza = req.params.id;
  const pizza = pizze.find(pizza => pizza.id == id_pizza);

if (pizza) {
    res.status(200).json(pizza);
} else {
    res.status(404).json({ message: 'Pizza nije pronađena.' });
}
});
```

Koji ćemo statusni kod poslati klijentu ako korisnik pošalje zahtjev s neispravnim podacima? Na primjer, ako korisnik pošalje kao parametar id slovo umjesto broja? U tom slučaju, možemo poslati statusni kod 400 (*Bad Request*):

```
router.get('/:id', (req, res) => {
```

```
const id_pizza = req.params.id;

if (isNaN(id_pizza)) {
    return res.status(400).json({ message: 'ID pizze mora biti broj.' }); // poslati

statusni kod 400 ako ID pizze nije broj
}

const pizza = pizze.find(pizza => pizza.id == id_pizza);

if (pizza) {
    return res.status(200).json(pizza); // poslati statusni kod 200 ako je pizza pronađena
} else {
    return res.status(404).json({ message: 'Pizza nije pronađena.' }); // poslati statusni
kod 404 ako pizza nije pronađena
}
});
```

Statusnih kodova ima mnogo, a svaki od njih ima svoje značenje. Možete pronaći **popis i definicije svih statusnih kodova** na <u>ovoj poveznici</u>.

Međutim, u praksi se ne najčešće ne koriste svi statusni kodovi, već nekolicina njih. Evo nekoliko najčešće korištenih statusnih kodova:

- 200 OK: Zahtjev je uspješno primljen i obrađen (npr. GET zahtjev za dohvat svih pizza)
- 201 Created: Resurs je uspješno stvoren (npr. nakon slanja POST zahtjeva)
- 400 Bad Request: Zahtjev nije moguće obraditi zbog neispravnih podataka (npr. korisnik je poslao neispravan ID pizze prilikom narudžbe)
- 404 Not Found: Resurs nije pronađen (npr. korisnik je poslao ID pizze koja ne postoji)
- 500 Internal Server Error: Opća greška na poslužitelju (npr. greška prilikom obrade narudžbe, najvjerojatnije zbog greške u kodu na poslužitelju)

Postoji puno varijacija 4xx, 5xx i 2xx statusnih kodova, pa tako imamo:

- 401 Unauthorized: Korisnik nije autoriziran za pristup resursu (npr. korisnik nema prava pristupa resursu jer nije prijavljen)
- 204 No Content: Zahtjev je uspješno primljen i obrađen, ali nema sadržaja za prikazati (npr. nakon brisanja resursa)
- 403 Forbidden: Korisnik nema prava pristupa resursu (npr. korisnik nema prava pristupa resursu jer nije administrator)
- 301 Moved Permanently: Resurs je trajno premješten na novu lokaciju (npr. kada se mijenja URL resursa)
- 503 Service Unavailable: Poslužitelj nije dostupan (npr. poslužitelj je preopterećen)
- 409 Conflict: Zahtjev nije moguće obraditi zbog konflikta (npr. korisnik pokušava ažurirati resurs koji je već ažuriran, npr. kod PUT/PATCH zahtjeva)

Vježba 4 - Korištenje statusnih kodova u pizzeriji 🍕 🔼 🕡 🕰

Pokušajte koristiti što semantički ispravnije statusne kodove. Na primjer, ako korisnik pokuša dohvatiti pizzu koja ne postoji, pošaljite statusni kod 404 (*Not Found*), ali ako korisnik pošalje neispravan ID pizze, pošaljite statusni kod 400 (*Bad Request*).

Dodatno, dodajte 3 nove rute u vašu pizzeriju:

- dohvaćanje svih narudžbi
- dohvaćanje narudžbe po ID-u
- brisanje narudžbe po ID-u

Za testiranje koristite Postman. Testirajte statusne kodove u odgovorima koje ste dobili.

Samostalni zadatak za Vježbu 2

Definirajte novi Express projekt u kojem ćete implementirati jednostavni poslužitelj za agenciju za nekretnine.

Osmislite dizajn poslužitelja, a podatke spremajte u polje objekata, odnosno *in-memory*. **Podaci o nekretninama** trebaju sadržavati sljedeće informacije:

- ID nekretnine
- Naziv nekretnine
- Opis nekretnine
- Cijena nekretnine
- Lokacija nekretnine
- Broj soba
- Površina nekretnine
- Cijena nekretnine

Implementirajte sljedeće rute:

- dohvati sve nekretnine
- dohvati nekretninu po ID-u
- dodaj novu nekretninu
- ažuriraj nekretninu potpuno
- ažuriraj nekretninu djelomično
- obriši nekretninu
- pošalji novu ponudu

Ponude spremajte na jednak način u polje objekata, a svaka ponuda mora sadržavati:

- ID ponude
- ID nekretnine
- Ime kupca
- Prezime kupca

- Ponuđena cijena
- Broj telefona kupca

Dodajte slične **provjere** kao u pizzeriji, primjerice:

- provjerite jesu li ID-evi brojevi, ako ne vratite odgovarajući statusni kod i poruku
- provjerite jesu li svi podaci poslani u tijelu zahtjeva, ako nisu vratite odgovarajući statusni kod i poruku
- provjerite jesu li svi podaci ispravni, npr. cijena nekretnine ne može biti negativna, broj soba ne može biti negativan, itd.
- prilikom izrade ponude, provjerite postoji li uopće nekretnina s navedenim ID-em

Rute za **nekretnine i ponude grupirajte u zasebne** Router **objekte** i organizirajte ih u zasebnim datotekama unutar routes direktorija. Koristite statusne kodove u odgovorima.

Za testiranje koristite Postman.